ReaderWorks

Standard

VIAȚA CA MOFT

Alexandru Condeescu

CASETA TEHNICĂ

Editori:
Remus Cernea
remuscernea@xnet.ro
Gabriela Bagrinovschi
ella@topmail.ro
Cătălin Teniță
noesis@xnet.ro
Corectură:
Adina Bolboceanu

© Societatea Culturală Noesis

Societatea Culturală Noesis
Tel: 240.53.80; 091.982.056
info@caragiale.net
www.caragiale.net
www.noesis.ro

VIAȚA CA MOFT

De azi-dimineață, asta merge într-un așa! Ce goană! Ce goană turbată! Doamne! Doamne, isprăvește odată istoria asta! sunt trei după douăsprezece și mă leșin de somn și d-ampicoarele!

D-ale carnavalului

Ușurătate, numele tău autohton este moft! Unde-i moft nu e durere. Aplicat constant ca un leac la neliniștea ființei, moftul eliberează de gravitate existența, epurează cugetul de toxinele problemei morale, oferă sufletului antidotul otrăvii sentimentului de culpă, produce o stare euforică eului lipsit de povara conștiinței de sine, dă individului un tembelism angelic, blajin și surâzător, totuși nu scutit întrutotul de scurte și incontrolabile furii într-un pahar de apă al vorbelor injurioase dintr-o lume adesea violentă și fără maniere dar care tânjește veșnic după împăcare, consens și pace. Ea aleargă după liniștea mulțumită a aparențelor în care se complac toți locuitorii ei (cu excepția *„Omului sucit”)* și unde consensul general este asigurat de funcția alienantă a moftului de a bagateliza lucrurile. Este o fugă leneșă și absolută de chinurile vieții. Este o fugă comică provocată de frica de consecințele vreunui dezacord cu regulile universului securizant în care își duc cu serenitate traiul. Goana aceasta, uneori turbată și carnavalescă totodată, nu duce la nimic; scopul însuși al fugii este de nu a duce la nimic. În lumea lui Caragiale, al cărei vis mai mult sau mai puțin declarat este traiul din rentă sau de pe urma oricărei forme de inactivitate ori de activitate neproductivă (de unde și nesfârșite îndeletniciri birocratice sau „liberale” ale personajelor sale), nu se întâmplă, de fapt, nimic, în ciuda aparentei zarve, agitații, frământări. Idealul ei este nemunca, chiulul de la urmările alungării din rai, trișarea pedepsei divine, „descurcarea” lejeră, trăirea de azi pe mâine de multe ori cu

propensiunea imediată a înveselirii facile, a uşoarei vindecări de rănile la fel de uşoare ale vieții. Idealul nulului s-a îndeplinit aici, în această *Moftanie* caragialiană.

În acele „vremi caraghioaze şi de mare cumpănă" *(Claponul)* prin care a avut cinstea să treacă Nenea Iancu, un rol capital în realizarea idealului personajelor sale îl joacă presa, mai exact puterea moftologică a limbajului ziarului de a „destructura" minţile fragede ale jupânilor Dumitrache şi ale junilor amploaiaţi proaspăt iviţi în noile conţilerii ale statului. Uşurătatea moftului videază această lume de substanţă, îi răpeşte profunzimea şi o reduce la trăirea fără conştiinţa de sine, la suprafaţa (i)mediată a întâmplărilor ajunse fapte de presă după scheme şi imagini convenţionale. Iremediabil consacrate prin tipărirea lor în ziarul sacrosanct al omului caragialian, judecățile şi răspunsurile „oraculare" sunt date de aceiaşi indivizi-produşi ai moftului care, după ce au învățat să citească (din toate câte nimic, *Lache şi Mache),* au început să scrie prin gazete într-o limbă universal superficială.

„Limba de hârtie" a ziarelor atât de ironizate de Caragiale funcţionează ca o prismă care deformează mesajul şi goleşte de conţinutul dramatic, viu, evenimentele, lăsându-le numai senzaţionalul trivial ori comic. El „filtrează" gândurile şi sentimentele, refractar la orice trăire autentică şi proiectează în loc clişee (locuri comune?) gata preparate, falsificând existenţa persoanelor, transformându-le în personaje ridicole ,,jucând" parodia propriei vieţi. Puţine personaje caragialiene vorbesc natural şi încă şi mai puţine o fac exprimându-se pe sine. Este un semn de mare favoare din partea creatorului lor să le dăruiască harul stăpânirii limbii româneşti. Cei mai mulţi eroi ai săi sunt caraghioşi când vorbesc deoarece sunt aserviţi unui limbaj prostesc, neologistic şi bombastic, adesea ilogic, pe care-l maimuţăresc până îşi pierd „uzul raţiunii": limbajul public al presei. Acesta e funciar neserios, uşuratic şi superficial, dacă nu chiar direct „mincinos"; un limbaj al

„iluziei” deviat permanent de distanța dintre „uşurătatea” imaginii fabricate în gazetă şi realitatea lucrurilor.

De altfel, pentru personajul caragialian obişnuit păstrarea aparenței este mai importantă decât spunerea adevărului, care ar putea răni şi contrazice prejudecățile comune devenite norme. El îşi duce astfel viața într-un univers privit prin ziar, din care adevărurile incomode, realul greu de suportat, ideile dificil de acceptat au fost excluse: un *univers-kitsch* ca o carte poştală ilustrată dintr-o (i)realitate edulcorată şi prelucrată sau ca o pagină de gazetă festivă dintr-un supliment de divertisment. Viața ca reprezentare ,,contrafăcută” de limbajul mass-media, iată ce intuia la 1878, în inima unui târg din Valahia, Caragiale, el însuşi eminamente un „om de presă” al timpului său. O viața perfect adecvată şi totodată adaptată comicului.

Uşurătatea conferă decisiv conținutul voios al vieții ca moft. Trei dintre comediile caragialiene, cele ale moftangiilor bucureşteni, se încheie cu indicații de regie aproape identice *(O noapte furtunoasă:* „Pornesc cu toții veseli spre fund”; *Conu Leonida față cu reacțiunea:* „Amândoi sunt foarte veseli. Safta rămâne încremenită văzând răsturnarea odăii”; *D'ale carnavalului:* „Toți pornesc veseli şi râzând spre dreapta”). Suprema pătimire a personajelor caragialeşti este chinul încălțărilor prea strâmte pe care cei doi eroi siamezi din *La paşti,* Lache şi amicul, îl îndură purtându-şi epopeic ghetele identice în noaptea şi duminica învierii prin familiara „golgotă” a centrului bucureştean dintre Doamna Bălaşa, Mitropolie, Cişmigiu şi Piața Teatrului, periplul încheindu-se firesc cu câte o bere la Gambrinus şi la Mitică Georgescu.

Orice grijă se tratează prin statul de vorbă, de obicei la berărie sau la cafenea, unde timpul trece fără să-ți dai seama, ca şi viața. Aşa procedează candid Nae, perorând toată noaptea despre criza generală şi o tiranie ca în Rusia fiindcă în realitate nu suportă să asiste la suferințele nevestei aflată în chinurile facerii: „Nu pot,

monşer, pentru ca să stau când face... Mă plimb aşa de colo până colo, mai beau o bere, un macmahon, un şvarţ, mai vorbesc cu un prieten, trece vremea; şi când mă-ntorc... gata...” *(Situaţiunea)*. Catindatul este şi el conştient de efectele terapiei prin cuvinte şi-şi tratează durerile prin arta conversaţiei. Pentru el, vorbăria, chiar anapoda, suspendă temporar suferinţa reală:

„CATINDATUL: Cum intru, zic serios: ştii s-o scoţi? scoate-mi-o! De par examplu, adineauri la d-ta... D-ta nici nu înţelegi ce vreau eu... Şi pe urmă, mă dau în vorbă, mai de una, mai de alta... Dar când intru, simţ odată ca un cuţit (arată la falcă), cald, şi pe urmă rece; pe urmă din vorbă-n vorbă, vii d-ta, subfirugul, cu cleştele: atunci deodată simţ iar un cuţit... rece, şi pe urmă numaidecât cald... şi pe urmă nu mai simţ nimic... Vezi d-ta, pesemne, nu ştiu cum devine care va să zică de este al naturii lucru ceva, că măseaua, în interval de conversaţie, de frică trece...” *(D'ale carnavalului)*

În acest „interval de conversaţie”, timpul caragialian al orelor oraşului, perfect ritmat de ticăitul ceasornicelor mecanice care măsoară binefacerile progresului modern, trece fără să se întâmple nimic important. El nici măcar nu fuge, ci se întoarce mereu, insignifiant, în acelaşi circuit perpetuu al personajelor: cafenea-berărie-casă-canţilerie-berărie-simigerie (cafenea). În rumoarea comenzilor din berării, birturi, cafenele, restaurante şi cârciumi unde pretutindeni se consumă copios şi se discută zgomotos chestiunile importante ale ţării, se produce adesea o suspendare a timpului real, o ieşire din durata concretă a existenţei şi a conştienţei ei. Ca în „căderea” din *Monopol,* unde Nenea Iancu, întors temporar din Berlinul autoxilului, alunecă pe un sâmbure de măslină, îşi pierde echilibrul crezând că-l lovise damblaua şi se „prăbuşeşte” din terenul solid al realităţii de unde venea în acela iluzoriu şi tembelizant al universului atemporal al moftului ce umple de o veselie fără temei „dugheana plină de amici”, care: „Aşteaptă aici de mult să se oprească potopul, şi, aşteptând, ca să le pară timpul mai scurt, iau

aperitive, ţuică, mişmaş şi gustă mezeluri, salam, ghiudem, caşcaval, masline... Fireşte, mai cu seamă cum sunt vesel că n-am avut dambla, intru şi eu în combinaţie... Şi aperitive, şi mezeluri, şi vorbă, şi discuţie asupra «situaţiunii dificile în care se găseşte ţara în urma tristelor evenimente, ca să zicem aşa, şi-n faţa atâtor reforme ce această situaţiune le reclamă imperios, dacă ne putem pronunţa astfel», şi apoi «asupra trecutului, prezentului şi viitorului, ideilor şi programului fiecărui ales şi fiecărui candidat» - şi dezbateri, şi vorbă, şi aperitive, şi mezeluri, şi aruncăm sâmburii pi gios!... Dar e unu şi jumătate; m-aşteaptă la dejun. Am stat aci un ceas şi mai bine! Vezi cum trece de uşor vremea vorbind despre chestii grele!...” *(Monopol)*
La adăpost de gravitatea lucrurilor, anesteziate continuu până la tâmpire prin doza zilnică de „moft”, administrată când pe calea orală a discuţiilor nesfârşite, când prin lectura ziarului, personajele caragialiene trăiesc sub zodia unei vesele inconştienţe o stare de permanentă „turmentare” a minţii, de buimăcire aprinsă sau jovială a cuvintelor, de uşurătate împătimită a conversaţiilor care nu mai comunică decât vidul euforic şi expansiv al unei iremediabile prostii omeneşti. Viaţa ca moft se arată astfel a fi un paradis inocent, nu lipsit de oarece afecte, al derizoriului lumii şi al înşelării timpului, în care până şi moartea poate deveni un fleac, spre a nu mai vorbi de chestiuni ale spiritului, de cele sfinte, de credinţă şi iubire, sentimente civice ori principii morale şi toate celelalte ce încarcă conştiinţa umană, făcând-o inconfortabilă ba chiar insuportabilă uneori, ca în cazul extrem al lui Nenea Anghelache M. din *Inspecţiune*.
Extremele pier, mediocritatea e nemuritoare. În confirmarea zilnică a triumfului vulgarităţii ei, adesea poleită, idealurile şi excepţiile, geniile şi eroii, profeţii şi martirii se înneacă în masa anonimă. A lor va fi împărăţia tragicului, drept pildă mereu neurmată de mulţimea mediocrilor. Aceştia se mulţumesc şi cu cea a comicului, dacă totul se sfârşeşte cu bine şi nimic nu se schimbă în confortul mental în care-

şi duc vesel traiul, imperturbabili la ironia ori disprețul comentatorilor lumii lor, cu atât mai abitir la zâmbetele sau râsul cititorilor acestora. Şi totuşi, în această clasă mijlocie care a supraviețuit tuturor traumelor istorice, revoluțiilor şi primenelilor, omenescul se exprimă mai mult decât în orice alt strat social sau cultural. Statistica şi istoria ne învață. Indivizii ei medii devin ades un etalon al vremii lor. În diverse epoci, marii scriitori apelează la el, conferindu-i atemporalitate, făcându-l să dăinuie dincolo de momentul lui. Nu altfel se întâmplă cu Caragiale şi Mitică, Lache, Mache şi toate celelalte personaje atât de asemănătoare în fond cu figura primului model de „erou fără însuşiri" şi individualitate din opera marelui prozator, Leonică, şeful registraturii dintr-un minister:

„Părul lui nu era nici negru, nici galben, nici castaniu; fața nici oacheşe, nici bălană, nici smeadă; ochii nici negri, nici verzi, nici căprii. Nu era nici cârn, nici nâsos şi urechile le-avea potrivite. Nu era nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici-nalt, nici bondoc, nici subțire, nici gros. Afară de astea, nu era nici bun, nici rău, nici moale, nici iute, nici deştept, nici prost. Cu un cuvânt o ființă nici prea-prea, nici foarte-foarte." *(Broaşte... destule)*

Oricât de mare ar fi însă arta scriitorului, ea nu poate conferi eternitate decât categorialului şi nepieritorului. Leonică, flăcău tomnatec mereu gata de însurătoare, deşi va deceda în floarea vârstei, este un astfel de etalon nemuritor al clasei mijlocii - acea *middle class* cu iz de mahala bucureşteană - caragialiene. Numai banalul este etern. Cu cât iese mai puţin în relief, cu atât şansele individului mijlociu de a se eterniza şi a-şi găsi liniştea fericită conform standardelor visate ale vieţii sale ca moft sunt mai mari. Individualizat la minimum, uneori numai printr-o literă a numelui (Lache, Mache, Sache, Tache) omul-etalon caragialian este ireductibil. El e rebel la dezintegrare ca un atom democritian, incapabil de suferință, viu şi tenace în dorința lui de a supravieţui şi

de a trage un ce profit. Este o lume funciar egoistă şi în chip natural fără scmpule, nici principii, dar ataşată sincer de retorica acestora practicată în gazetă, candidă în impudoarea ei (ca atâta din omenesc) şi totuşi naiv ipocrită în măsura în care ipocrizia - cum spunea în termeni galici La Rochefoucault - este un omagiu pe care viciul îl aduce virtuții. Nici urmă de cinism în practica uzual generalizată la personajele caragialeşti a acestei retorici de principii. Ea vrea doar să păstreze lumea mijlocie în bunăstarea, pacea şi serenitatea provenite din supunerea la norme şi din acceptarea formelor moralei burgheze, care conferă şi simulacrul de prestigiu ce derivă din aceasta într-o societate a fațadelor. Constituenții unui asemenea univers, dacă nu ar recurge la retorica principiilor, ar fi tot la fel de inocenți în pragmatismul lor ca nişte copii. Este o lume elementară viețuind fără abis la nivelul entităților individuale ca într-un ferice univers infantil. La nivelul componenților ei, lumea lui Caragiale este puternic organizată în jurul sinelui individual cu tropismele lui rudimentare de lăcomie şi frică, de sexualitate, plăcere, violență şi disponibilitate la orice compromis. Drept corolar al faptului că decisivă în acest univers este autoconservarea optimă a individului şi că ea este în mare măsură asigurată şi nu în ultimă instanță chiar de gradul nul de conştiență al constituenților individuali, putem considera fără riscul să greşim că ne aflăm, în sfârşit, în fața unei lumi fericite, în care totul se aranjează, tensiunile se neutralizează, anxietățile se vindecă, pagubele se repară sau se acceptă, iar ziua de mâine seamănă leit cu cea de ieri, oricât de accidentală ar părea curgerea timpului de la o zi la alta. Nimic nu e aici ireparabil. O lume veşnic jună şi ferice - iată binefacerile sistemului planetei Moft.